

Vårmorgen, solglitter mellom trærne, tidlig, litt ør etter natta, stille. Viker av fra gata, følger en liten parkvei nedover. En vegg av løv og grønske møter, går gjennom sløret og er plutselig inne i en egen verden. Skygge, søylehall, trær store små i virvar, vann som bruser, foss, fuglekvitter, fløytende toner, hamringer fra sterke nebb, en symfoni av lyder, et orkester av røster fra krattet og fra høyt under løvtaket. Ljanselva, en vårmorgen.

Gammel løvskog langs nedre del av elva.

Fossekalen – Norges nasjonalfugl – klar til å dykke!

Ljanselva

– «Østkantens Amazonas»

DEL 1

Ljanselva strekker seg som en blågrønn korridor fra Østmarka til fjorden. Den ringler seg mellom to bydeler, utgjør den naturlige grensa, bukker ut, smalner inn, forsvinner nesten og dukker sterkere opp igjen. «Østkantens Amasonas» – en overdrivelse så klart, men har jeg først omtalt Prinsdalsbekken som «Jungelen i Prinsdal» (Kongeveien nr 2, 2018) så er det ingen vei tilbake. Og det er lite annet som kan konkurrere. Naturen langs Alnaelva er mer oppsplittet og påvirket, og Østensjøvannet blir litt for urbant. Nei, betegnelsen passer best på Ljanselva – med elva som selve livsnerven, med frodige og ville skoger, og med et yrende fugle- og dyreliv.

Jeg ble først nysgjerrig på Ljanselva høsten 96, når min kjæreste og jeg første gang tok toget fra sentrum til Hauketo for å se på en leilighet. Straks etter Ljan åpnet landskapet plutselig opp med storslått utsikt, alpinbakke og i bunn av dalføret et hav av løvskog. – Dette må jeg undersøke

hvis vi flytter hit, tenkte jeg. Så skjedde, og nå 25 år senere er det blitt utallige turer både oppstrøms og nedstrøms Hauketo/Ljabru.

Jeg har tenkt å fortelle om naturen langs Ljanselva i to artikler. Denne første handler i hovedsak om det rike fuglelivet nedstrøms Ljabru, i Liadalen mellom Hauketo og Mosseveien. Langs denne delen av elva er det mest løvskog, med svartor og gråor langs elva og edelløvsogger med lind, alm og hassel i skråninger og på koller. Noe steder er det mer bjørk og gran. Elva og jordsmonnet gir frodig og variert vegetasjon, noe som er gunstig for fuglelivet. Frodige elvekantskoger som disse kan ha like stor individtetthet av fugler som tropiske regnskoger.

I antall er det løvsanger, bokfink og trosster som dominerer, de er overalt her. Men hvem gir området karakter? De to «elvefuglene» som søker mat i det strømmende vannet er absolutt karakterarter for området. Den mest kjente av dem, fossekal-

len, er også Norges nasjonalfugl. Denne svartbrune fuglen med hvitt bryst er den eneste spurvefuglen i Norge som henter det meste av sin næring fra vannet ved dykking. Den kan svømme under vann, og finner vanninsekter, krepsdyr, larver og annet godt i vannet eller på bunnen. Den lever der det er stryk og fosser og hekker ofte under bruer og lignende. Langs Ljanselva kan en møte fossekalen året rundt der det er åpent vann. Den andre «elvefuglen» er litt mer diskret og forsiktig, men ikke mindre sjarmerende. Vintererlen ligner en linerle, men den har gulhvitt underside og enda lengre stjert enn sin slektning. Akkurat som fossekalen liker vintererla strykene og fossene best, hvor den hopper på steinene og vasser langs kanten på leting etter vannlevende småkryp. Vintererlen er på tross av navnet ikke her på vinteren, men pleier å komme i mars-april.

Under det høye kronetaket, og med løv på trærne, hører man fuglene mer enn man ser de. Mange arter bidrar til lydbil-

Ljanselvas blågrønne korridor av rik natur fra marka til fjorden har en viktig funksjon både som leveområde og korridor for dyr og planter og som rekreasjonsområde for folk fra to bydeler.

Svartspetten dundrer løs på en grov osp for å lage reirhull. Neste år vil hullet kunne brukes av andre fugler.

Den vakre vintererla er en av karakterfuglene langs Ljanselva.

Gjerdemetten er Norges nest minste fugl, men har en kraftfull sang.

det i Liadalen, herunder sangere som bøksanger (lyder som en mynt som faller på en marmorplate) og munken med sine svarttrostlike driller, og ikke minst gjerdemetten – Norges nest minste fugl men med kraftfulle og intense driller.

Mest av alt er Liadalen likevel spettes rike. Hakkespette dominerer lydbildet under deler av året, fra tidlig vår med tromminger og gjallende rop, og mot forsommeren med ungenes ivrige tiggende etter mat. I Liadalen hekker regelmessig fire spettearter, fra den lille dvergspetten, ikke større enn en spurv, via den vanlige flaggspetten og den fargerike grønnspetten, til den største, den kråkestore sotsvarte svartspetten. Flaggspetten er den av spette vi oftest ser nær bebyggelsen, og som dukker opp ved fuglebrettet på vinteren. Dvergspetten er mer sjelden og trenger store arealer med løvskog, og er avhengig av morkne trær både for å kunne hakke ut reirhull og for å finne bilelarver til middag. I tillegg til de fire kan en innimellom få oppleve den gråbrune og litt anonyme vendehalsen (men som kan partytrikset med å snu hodet 180 grader rundt). Hakkespette er dessuten nøkkelarter i fugløkosystemet.

Reirhullene de hakker ut brukes bare et år, neste vår hakker de ut et nytt. Virker kanskje råflott å investere i noe nytt så raskt, men det er til glede for mange andre fugler. Svartspettes hull i en grov osp blir ofte hjem for den sjeldne skogduen, mens et meisepar eller en fluesnapperfamilie tar over dvergspettes hull, og stæren flytter inn etter grønnspetten.

Det er ikke bare dyr i lufta og på bakken, i elva går det fisk. Etter at det ble bygget en fisketrapp gjennom tunnelen under Mosseveien går ørreten igjen opp fra sjøen, og kan gå helt opp til dagens jernbanefylling. Men der er det definitivt stopp.

Selv om Ljanselva med kantskoger i partier er vill og gir et urørt inntrykk, er området langt fra urørt. Her har vært

bl.a. møller, kruttverk og en jernbanebru. Rester av brupilarene etter Ljansviadukten og Smaalensbanen står fortsatt, og en liten del av den gamle jernbanetraseen er fortsatt synlig på Sloreåsen. I dag har Ljanselva med tilhørende grøntarealer en egen kommunedelplan, og skal bevares som natur. Elvekorridoren er likevel tett omkranset av bebyggelse, veier, idrettsanlegg m.m., og presset på naturen her er stor. Heldigvis har elva sine vektere. Miljøprosjekt Ljanselva har eksistert i 30 år og har hele tiden arbeidet for å ivareta elveøkosystemet, samt å spre informasjon om naturverdiene. I vinter har de satt opp hekkedekker for fossekallen.

Ljanselvas blågrønne korridor av rik natur fra marka til fjorden har en viktig funksjon både som leveområde og korridor for dyr og planter og som rekreasjonsområde for folk fra to bydeler. I tillegg til alle andre funksjoner og tjenester som et naturlig elv- og skogøkosystem bidrar med, som drenering av nedbørsfelt, vannrensing, flomdemping, karbonlagring m.m. Takk Ljanselva, vi er takknemlige for å ha deg i vårt nærmiljø!

TEKST: ANDERS THYLÉN
BILDER: MATHILDE THUE